

Gordana Ostović

ODABRANE ZVIJEZDE ŠKOTSKOG DUHA

Ian Brown

Antologija suvremene škotske drame

Hrvatski centar ITI-UNESCO, Zagreb, 1999.

Osnivanjem Edinburgh International festivala 1947. godine, danas jednim od najznačajnijih kazališnih festivala u Europi, a kasnije osnutkom Travers Theatrea 1962. koji je ustrajno vodio brigu o promociji suvremenih škotskih pisaca, škotsko kazališno pismo našlo je konačno pouzdana mjesta na kojima kontinuirano može propitivati vlastiti identitet. Iako škotsko kazalište ima bogatu tradiciju koja seže sve do u 16. stoljeće kada je gotovo svaki gradić imao prostore za održavanje javnih proslava i predstava, a kroz stoljeća se kazalište, više-manje dinamično, borilo očuvati identitet uz postojanje značajnijih pojava poput Williama Murraya, velikog škotskog ravnatelja koji je u 19. stoljeću ustrajno postavljao drame što se bave škotskim kontekstom ili J. M. Barria ključne figure u razvoju škotskog kazališta tog istog stoljeća (širem čitateljstvu poznat po maštovitoj dječjoj knjizi o Petru Panu) - čini se da je ipak druga polovica 20-tog stoljeća, pronijela slavu škotskog dramskog pisma koje se, trenutno uz irsko, danas smatra jednim od zanimljivijih u Europi.

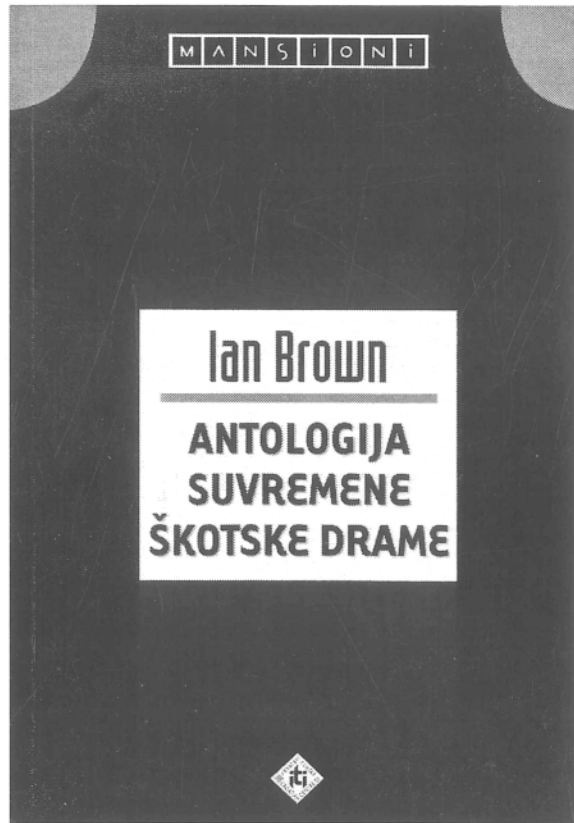
Za zemlju čija se povijest nije predavala na vlastitim sveučilištima do 50-tih godina ovog stoljeća i čiji je jezik bio sustavno diskriminiran čak i zakonskom hegemonijom engleskog progovarati o sebi i svojoj povijesti na način kako to u ironijskom diskursu bez opterećenja danas rade škotski pisci dokaz je zrelosti i autora i cijeloga škotskog društva. Primjer toga je i *Antologija suvremene škotske drame* koju je priredio Ian Brown dekan Queen Margaret University College u Edinburghu (i dugogodišnji voditelj

Dramske katedre na tom fakultetu, teoretičar, dramski pisac i redatelj) u kojoj uz pet odabranih drama daje ne samo objašnjenje svog odabira već vrlo koncizan, suvisao i iscrpan prikaz škotske političke povijesti, kazališta i jezika od korijenja škotstva i Pikta do duhovnog ozračja suvremene Škotske, njezinih najvažnijih predstavnika dramskog pisma te ustroja današnjega kazališnog života s najvažnijim institucionalnim i izvaninstitucionalnim kazalištima.

Brown je u *Antologiji* odabrao po njemu ključna djela u razdoblju od 70-tih godina do danas nastojeći pri tome kroz njih pokazati i raznovrsnost kazališnog stila, tema te pristupa jeziku od standarda do dijalekta. Prva drama iz 1972. godine *Willi Grubijan* Billa Brydena realističkim diskursom govori o početku sindikalne borbe u predvečerje I. svjetskog rata baveći se pitanjima konformizma, korupcije i potrebe za vlastitim integritetom. Sirovom realizmu ove drame Brown suprotstavlja iduće dvije koje se na kazališno izuzetno poticajan i zanimljiv način bave dalekom prošlošću, *Ines de Castro* Johna Clifforda srednjim vijekom, a u *Mariji, škotskoj kraljici, odsjekli su glavu* Liz Lochhead škotskom renesansom. Pogled ovih autora na povijest daleko je od patetike, mitologije ili nostalgije. Povijesno suparništvo između dvije kraljice, engleske Elizabete i škotske Marije Stuart autorica prezentira kroz grotesknu vizuru gotovo karnevalske igre u kojoj se glumci ne zadržavaju u stalnosti jednog lika već mijenjaju uloge prema potrebi prizora vođeni pritom čudnom figurom Vrane, ciničnom pripovjedačicom. Dvorski

cirkus s glazbom, pantomimom i pjevanjem Lochhead završava dječjom, još okrutnijom inačicom, igre na istu temu. Na zanimljiv način, propitujući odnos glumca i lika, povijesnu temu o smaknuću portugalske kraljice na suparničkom španjolskom dvoru obradio je u *Ines de Castro* John Clifford gdje glumci istodobno funkcioniraju i kao likovi i kao jedinice kora. I pozornica je prema napucima podijeljena na dva dijela, na unutarnji prostor gdje se odigrava radnja i na vanjski dio gdje glumci sjede ili stoje kad su izvan uloga. Iako uronjena u povijest *Ines de Castro* bavi se vječnim, dakle i danas aktualnim temama ideoloških sukoba, brutalnim, neki bi rekli pragmatičnim interesima politike u kojima se olako žrtvuje pojedinac, starim mržnjama koje rađaju nove zločine. Domišljatom pozicijom odmaka, koristeći suvremen materijal u obradi antikviteta škotsko kazalište danas očito zna kako treba s poviješću da nas ona ne bi prevarila. Četvrta u odabiru drama je *Djevičanski kamen* Rone Munro. Priču o putujućim glumcima smješta u škotske gorske predjele, Highlands, ispreplićući mitove i surovu stvarnost i koristeći se na slikovit način ruralnim starinskim dorskim dijalektom kao snagom oblikovanja lica i atmosfere. Prevoditeljica Ksenija Horvat taj je dijalekt, kao uostalom i upotrebu škotskog u svim dramama, odlučila prevesti na standard suvremenog kajkavskog jezika. Antologičarski izbor završava dramom 90-tih, *Mimoilazištima* Stephena Greenhorna, nekom vrstom kazališnog *road movie*, filma ceste, svojevrsnom pričom o sazrijevanju, o potrazi besperspektivne mladosti za "savršenim valom", dramom koja je jedina iz ove antologije provjerena na našoj sceni jer ju je ove godine u Satiričkom kazalištu Kerempuh režirala Nina Kleflin.

Iako je svaka antologija vlastiti pogled na cjelinu, šteta što dio te cjeline nisu sačinjavali i još neki tekstovi. Jedna od autorica koja sigurno nedostaje ovom odabiru je Sue Glover, ako već ne njezina *Slamnata solica* koja je prije dvije godine objavljena u časopisu "Glumište" a onda barem njezine *Kmetice* u kojima progovara o muškom sustavu moći što ženi uskraćuje slobodu djelovanja i integritet. Šteta je što se nije našlo

mjesta i za Davida Harrowera i njegove *Noževu u kokošima* u kojima se u ambijentu ruralne škotske poigrava arhetipovima, seksualnošću, ali i zanimljivo propituje moć jezika kao sredstva oslobađanja i spoznaje, njegovu funkciju kao sredstva za priprostu komunikaciju do jezika metafore kao drugačijeg viđenja svijeta. U mojoj zamišljenoj antologiji sigurno bi se našao prostor i za Mikea Cullena i njegovu već svjetski poznatu *Anu Weiss* koja se našla na repertoaru Teatra ITD i u kojoj on na provokativan način kroz temu seksualnog zlostavljanja u obitelji progovara o manipulaciji sjećanjem. No svaki je sastavljak antologije ipak svemir za sebe i u njemu slaže zvijezde prema svom odabiru. U odabranim zvijezdama Iana Browna škotski se duhovni prostor sigurno može dobro ogledati, a tom odrazu svjetala naročito kroz pregled škotske povijesti i kazališta, što je vrlo zanimljivo, i naša se kazališna povijesno-društvena putanja, kao u odrazu zrcala, može prepoznati.